
Я.П. ДІДУХ, Г.А. КУЗЕМКО

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
ул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01601

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОСИСТЕМ ГАЛИЦЬКО-СЛОБОЖАНСЬКОЇ ЕКОМЕРЕЖІ

Ключові слова: ECUNET, EUNIS, екосистема, Лісостеп України, Галицько-Слобожанська екомережа, екокоридор

THE CLASSIFICATION OF HALYCHINA-SLOBOZHANSINA ECONETWORK'S ECOSYSTEMS

YA.P. DIDUKH, A.A. KUZEMKO

M.G. Kholodny Insitute of Botany,
National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

It was development the classification of the Halychina-Slobozhanshina econetwork's ecosystems on the basis of European approach with implementation EUNIS Habitat classification, but some improvements and adoption for Ukiraine have been made. The detailed classification to seventh level has been presented. It consists of 7 units of I level, 24 units of II level, 58 units of III level, 88 units of IV level, 67 units of V level, 107 units of VI level and 359 units of VII level.

Key words: ECUNET, EUNIS, ecosystem, Forest-Steppe of Ukraine, Halychina-Slobozhanshina econetwork

КЛАССИФИКАЦИЯ ЭКОСИСТЕМ ГАЛИЦКО-СЛОБОЖАНСКОЙ ЭКОСЕТИ

Я.П. ДИДУХ, А.А. КУЗЕМКО

Інститут ботаніки ім. Н.Г. Холодного НАН України, г. Київ

Разработана классификация экосистем Галицко-Слобожанской экосети на основе европейских подходов с использованием классификации местообитаний EUNIS, в которую были внесены некоторые поправки, а также проведена ее адаптация для Украины. Классификация разработана до седьмого уровня. Она включает 7 единиц I уровня, 24 единицы — II, 58 — III, 67 — IV, 107 — VI и 359 единиц VII уровня.

Ключевые слова: EECUNET, EUNIS, экосистема, Галицко-Слобожанская экосеть, екокоридор

© Я.П. ДІДУХ, А.А. КУЗЕМКО, 2006

Вступ

Європейська екологічна мережа (European Ecological Network — ECONET) почала розвиток з ініціативи Інституту європейської політики щодо навколишнього середовища (IEEP — Institute for European Environment Policy), який у 1991 р. розробив концепцію екологічної мережі. Вона полягає в ідеї уніфікованого та динамічного захисту індивідуальних видів організмів разом з їх середовищами існування, базується на визначенні найбільш значущих екосистем як «природних ядер» та орієнтована на охоронні заходи з підтримання та посилення природних процесів, від яких ці екосистеми залежать [7].

Основні завдання щодо створення екомережі у Всеєвропейській стратегії сформовані таким чином: 1) збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування видів та їх генетичної різноманітності, а також ландшафтів європейського значення, розширення існуючої мережі заповідних об'єктів; 2) забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів; 3) створення необхідних умов для розселення і міграції видів; 4) забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації; 5) захист екосистем від потенційно негативних факторів.

Для вирішення наведених завдань є необхідною класифікація екосистем, оскільки останні є базовою основою екомережі, яка:

- відображає репрезентативність і специфіку природних територій;
- слугує одиницею виміру, оцінювання, порівняння територій;
- забезпечує збереження генетичної та видової різноманітності.

Для вирішення поставлених задач Європейським центром захисту природи і біорізноманіття було створено базу даних CORINE і на її основі — класифікацію екосистем CORINE Land Cover [2, 3]. Пізніше з'явилися й інші класифікаційні системи екотопів Європи, зокрема PALEARCTIC, HELCOM, BioMar, BARCELONA, OSPAR/ICES, Habitats Directive Annex I, EMERALD Annex I [6]. Узагальнення цих систем дало можливість розробити класифікацію екотопів EUNIS.

Ми обрали останню систему за основу для розробки класифікації екосистем Галицько-Слобожанської екомережі, однак дещо вдосконалили та адаптували її для території України. Класифікація екосистем розроблена до сьомого ієрархічного рівня. Це досить дрібні одиниці. Проте ієрархічна структура дозволяє здійснювати узагальнення на будь-якому рівні залежно від потреб. Для екосистем останнього рівня вказується геоботанічний округ Лісостепової зони України, в якому вони відмічені.

Згідно з новим геоботанічним районуванням України [1] територія Галицько-Слобожанської екомережі на Правобережжі перетинає Південнопольсько-Західноподільську підпровінцію, Центральноевропейську провінцію Лісостепової зони та Українську лісостепову підпровінцію Східноевропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених лук та лучних степів Лісостепової підобласті Євразійської степової області. Лівобережжя відноситься до цієї ж підпровінції (рис. 1).

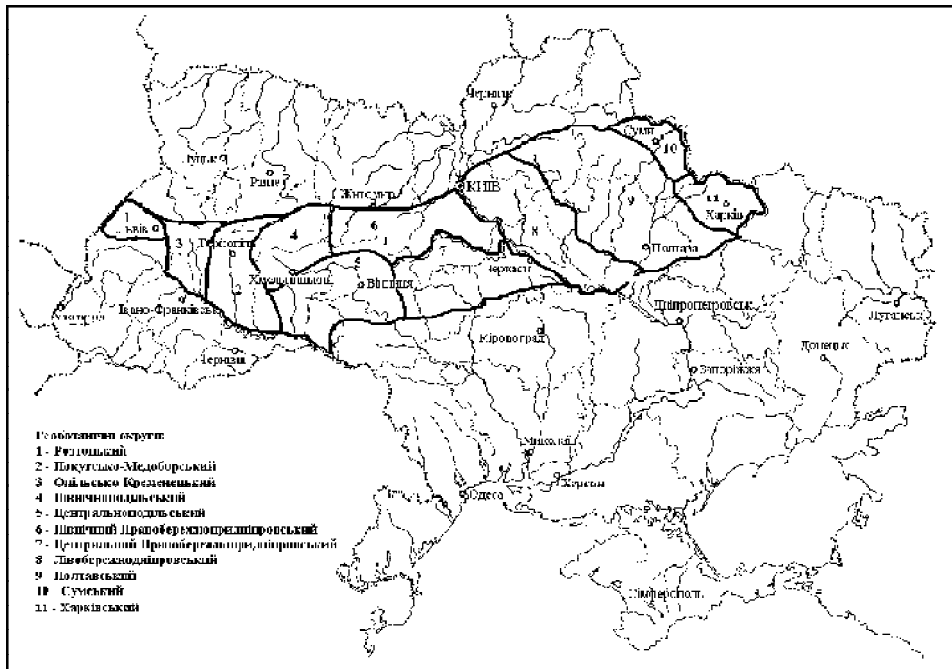

Рис. 1. Геоботанічне районування до рівня округів у межах Галицько-Слобожанської екомережі
Центральноєвропейська провінція, Південнополісько-Західноподільська підпровінція: 1 — Ротозький округ букових, буково-соснових, дубово-соснових, ялицевих та дубових лісів, заплавних лук та евтрофних боліт; 2 — Опільсько-Кременецький округ букових, грабово-дубових лісів, справжніх та остепнених лук та лучних степів; 3 — Покутсько-Медоборський округ грабово-дубових і соснових лісів, заплавних лук та евтрофних боліт.

Східноєвропейська лісостепова провінція, Українська лісостепова підпровінція:

4 — Північноподільський округ грабово-дубових і дубових лісів, остепнених лук та лучних степів; 5 — Центральноподільський округ грабово-дубових та дубових лісів і суходільних лук; 6 — Північний Правобережнопридніпровський округ грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук та лучних степів; 7 — Центральний Правобережнопридніпровський округ грабово-дубових і дубових лісів та лучних степів; 8 — Лівобережнодніпровський округ липово-дубових, грабово-дубових, соснових (на терасах) лісів, лук, галофітної та болотної рослинності; 9 — Полтавський округ липово-дубових і соснових, дубово-соснових лісів, остепнених лук, лучних степів та евтрофних боліт; 10 — Сумський округ кленово-липово-дубових і дубових лісів та лучних степів; 11 — Харківський округ дубових і липово-дубових лісів та лучних степів

У межах цієї території є добре збережені ділянки природної рослинності, багато з яких мають природоохоронний статус і виступають як ключові території даної екомережі, що поєднуються між собою коридорами регіонального рангу (рис. 2).

Нижче наводиться детальна класифікація екосистем. Для сьомого рівня класифікації у квадратних дужках наведено номери геоботанічних округів, для яких характерні зазначені типи екосистем.

Класифікація екосистем Галицько-Слобожанської екомережі

С. Екосистеми непроточних та проточних водойм континентів

С1. Екосистеми стоячих та проточних прісних водойм

С1.1. Екосистеми профундальної зони (глибше 8 м)

С1.2. Екосистеми прибережної зони (до 8 м глибини)

С1.2.1. Екосистеми вільноплаваючих макрофітів

С1.2.1.1. Голарктики

Рис. 2. Структура Галицько-Слобожанської екомережі

- C1.21.11. З переважанням вільноплаваючих на поверхні води плейстофітів (Lemnetea)
- C1.21.111. *Lemneta minoris* [1-11] — водойми з коливанням рівня води протягом вегетації
- C1.21.112. *Spirodeleta polyrrhizae* [1-11] — евтрофізовані водойми
- C1.21.113. *Hydrochariteta morsus-ranae* [1-11] — зі сталим рівнем води протягом вегетації
- C1.21.114. *Salvinieta natantis* [8-11] — мало проточні (рН 6,8–8,0) мілководдя 50–250 см
- C1.21.115. *Stratiotes aloides* [4-11] — замкнені водойми з мулистими і мулисто-торф'янистими донними відкладами і товщею води 15-70 см
- C1.21.12. З переважанням вільноплаваючих у товщі води плейстофітів (Lemno-Utricularietalia)
- C1.21.121. *Utricularieta vulgaris* [6, 7] — евтрофні слабопроточні водойми з мулистими та мулисто-торф'янистими донними відкладами і товщею води 40-120 см
- C1.21.122. *Lemneta trisulcae* [1-11] — замкнені водойми з мулистими і мулисто-торф'янистими донними відкладами і коливанням рівня води
- C1.21.123. *Aldrovandeta vesiculosae* [8, 9] — замкнені водойми з мулистими і мулисто-торф'янистими донними відкладами і глибиною 20-50 см
- C1.22. Екосистеми занурених макрофітів
- C1.22.1. Голарктики
- C1.22.11. Potametea (Potamion) — переважанням вкорінених рослин, повністю занурених у товщу води, або з плаваючими вегетативними та генеративними органами на поверхні води
- C1.22.111. *Potamogetoneta pectinati* [4-7, 10, 11] — водойми всіх типів з піщаними, глинисто-піщаними, піщано-мулистими та мулистими донними відкладами
- C1.22.112. *Potamogetoneta crispi* [6-9] — замкнені або слабопроточні водойми з коливанням рівня води та донними відкладами, багатими на сполуки азоту
- C1.22.113. *Potamogetoneta compressi* [6, 7] — проточні та замкнені водойми з мулистими органогенними донними відкладами
- C1.22.114. *Potamogetoneta graminei* [10, 11]

C1.22.115. *Potamogetoneta perfoliati* [4-11] — проточні та замкнені водойми з піщаними та мулистими донними відкладами

C1.22.116. *Potamogetoneta obtusifolii* [8, 9] — замкнені та проточні водойми з коливанням рівня води та високим вмістом органічних речовин, що розкладаються

C1.22.117. *Potamogetoneta lucentis* [6, 7, 10] — замкнені та слабопроточні водойми з потужним шаром органічного детриту

C1.22.118. *Ceratophylleta demersi* [1-11] — замкнені та слабопроточні водойми, що зазнають значного антропогенного евтрофування

C1.22.119. *Ceratophylleta submersi* [6-8] — слабопроточні водойми з піщаними донними відкладами

C1.22.11A. *Ceratophylleta tanaitici* [8, 10, 11] — евтрофні замкнені, рідше слабопроточні водойми з коливанням рівня води протягом вегетації

C1.22.11B. *Myriophylleta spicati* [1, 4-11] — евтрофні замкнені та слабопроточні водойми з мулистими донними відкладами, багатими на сполуки кальцію

C1.22.11C. *Myriophylleta verticillati* [5, 8, 9]

C1.22.11D. *Elodeeta canadensis* [1, 4-9] — замкнені водойми, багаті на сполуки кальцію та калію

C1.22.11E. *Batrachietta circinati* [4-6, 10] — мілководдя евтрофних замкнених або слабопроточних водойм із мулисто-піщаними або мулистими донними відкладами і товщею води 50-120 см

C1.22.11F. *Batrachietta aquatile* [6, 7] — мілководдя водойм з мулисто-піщаними та мулистими донними відкладами на глибині 30-50 см

C1.22.11G. Угруповання *Callitriche verna* [6, 7] - на ділянках з ґрунтовим та поверхневим підтопленням, з піщаними та мулисто-піщаними донними відкладами і коливанням рівня води

C1.22.11H. Угруповання *Callitriche hermaphroditica* [10] — на ділянках з ґрунтовим та поверхневим підтопленням, мулисто-піщаними донними відкладами і рівнем води 5-10 см

C1.23. Екосистеми рослин з плаваючим на поверхні листям

C1.23.1. Голарктики

C1.23.11. З переважанням вкорінених рослин з плаваючими на поверхні листками (*Nymphaeion albae*)

C1.23.111. *Nymphaeta albae* [1-11] — водойми з піщаними, мулисто-піщаними та мулисто-торф'янистими донними відкладами, оптимальна глибина 60-200 см

C1.23.112. *Nupharetta luteae* [1-11] — водойми з піщаними, мулисто-піщаними та мулисто-торф'янистими донними відкладами, оптимальна глибина 80-200 см

C1.23.113. *Nymphaeta candidae* [5, 6, 8, 9] — замкнені водойми з коливанням рівня води, мулисто-торф'янистими і торф'янистими донними відкладами, оптимальна глибина 50-200 см

C1.23.114. *Potamogetoneta natantis* [6-8, 11] — непроточні та слабопроточні водойми, оптимальна глибина 60-120 см

C1.23.115. *Trapeta natantis* [5-9] — замкнені та слабопроточні водойми з коливанням рівня води протягом вегетації, мулистими донними відкладами і товщею води до 300-400 см

C1.23.116. *Nymphoideta peltatae* [1, 4, 5] — замкнені та слабопроточні водойми з піщаними, мулисто-піщаними, глинистими, рідше торф'янистими та сапропелевими донними відкладами на глибині 50-150 см

C1.24. Екосистеми повітряно-водних рослин

C1.24.1. Голарктики

C1.24.11. З переважанням високотравних гелофітів (*Phragmiti-Magnocaricetea, Phragmitetalia*)

C1.24.111. Зарості *Schenoplectus lacustris* [1-11] — мілководдя з товщею води 0,3-1,0 м

C1.24.112. Зарості *Typha latifolia* [1-11] — мілководдя з товщею води 10-20 см

C1.24.113. Зарості *T. angustifolia* [1-11] — мілководдя з товщею води 0,8-1,5 м

C1.24.114. Зарості *Phragmites australis* [1-11] — мілководдя з товщею води 20-150 см, на всіх типах донних відкладів

C1.24.115. Зарості *Acorus calamus* [1-11] — мілководдя з потужними мулисто-піщаними ґрунтами і товщею води не більше 40 см

C1.24.116. Зарості *Sparganium erectum* [1-7] — мілководдя слабопроточних водойм та берегів річок із повільною течією, мулисто-піщаними донними відкладами і товщею води 25-30 см

- C1.24.117. Зарості *Zizania latifolia* [6-8] — мілководдя водойм з мулисто-піщаними донними відкладами і товщею води 10-50 см
- C1.24.12. Угруповання низькотравних повітряно-водних рослин, здатних утворювати занурені у воду форми (*Oenanthetalia aquatica*)
- C1.24.121. Зарості *Oenanthe aquatica* [1-11] — прибережні алювіальні мілководдя зі значним коливанням рівня води протягом вегетації, мулисто-піщаними донними відкладами і рівнем води 5-40 см
- C1.24.122. Зарості *Butomus umbellatus* [1-11] — мілководдя зі значним коливанням рівня води і глибиною до 80 см
- C1.24.123. Зарості *Alisma plantago-aquatica* [1-11] — мілководдя з мулистими або мулисто-піщаними відкладами і глибиною 20-30 см
- C1.24.124. Зарості *Sagittaria sagittifolia* [1-11] — прибережні мілководдя річок з коливанням рівня води протягом вегетації і товщею води 5-25 см
- C1.24.125. Зарості *Sparganium emersum* [1-7] — прибережні мілководдя з мулисто-піщаними донними відкладами і рівнем води 25-30 см
- C1.24.126. Угруповання *Eleocharis palustris* [1-7, 10, 11] — ділянки з піщаними або щебенистими донними відкладами, різким коливанням рівня води і глибиною 0-20см
- C1.24.127. Угруповання *Hippuris vulgaris* [1-3, 7] — ділянки евтрофних водойм з мулистими та мулисто-торф'янистими донними відкладами і рівнем води 10-30 см
- C1.24.13. Угруповання високих гідрофільних злаків (*Nasturtio-Glycerietalia*) на прибережних мілководдях
- C1.24.131. *Glycerieta arundinaceae* [6-8] — мілководдя замкнених та слабкопроточних водойм з піщаними, мулисто-піщаними та мулистими донними відкладами
- C1.24.132. *Glycerieta plicatae* [4, 6] — прибережні мілководдя з піщаними і мулисто-піщаними донними відкладами і поверхневим та ґрунтовим підтопленням
- C1.24.133. *Glycerieta maximae* [1-11] — мілководдя з піщаними і мулисто-піщаними ґрунтами і товщею води до 30см
- C1.24.134. Зарості *Leersia oryzoides* [4-7] — береги та прибережні мілководдя з мулисто-піщаними донними відкладами
- C1.24.135. Зарості *Catabrosa aquatica* [5-7] — ділянки мілководь з піщаними донними відкладами або ґрунтовим підтопленням
- C1.24.14. Угруповання середньовисоких макрофітів по берегах слабосолонуватих стоячих або слабкопроточних водойм та водотоків (*Bolboschoenetetea maritimi*)
- C1.24.141. *Bolboschoenetetea maritima* [1-9, 11] — береги евтрофних прісноводних і солонуватоводних замкнених і проточних водойм із мулистими, мулисто-піщаними та мулисто-торф'янистими донними відкладами
- C1.24.142. *Scirpeta tabernaemontani* [1-9, 11] — прибережні мілководдя помірно солонуватоводних непроточних евтрофних водойм, із мулисто-торф'янистими відкладами, в місцях зі значним коливанням рівня води
- C1.24.143. *Typhaeta laxmannii* [5-7] — прибережні мілководдя евтрофних слабосолонуватоводних з мулисто-піщаними донними відкладами
- C1.24.144. *Eleocharideta* — знижені ділянки колишніх водойм, що підтоплюються, із слабко- та середньозасоленими ґрунтами, які періодично заливаються водою
- C2. Екосистеми проточних водойм, в яких відсутні макрофіти
- C2.1. Річки
- C2.11. Рівнинні річки з рівномірною течією
- C2.2. Струмки
- C2.3. Джерела
- C3. Береги річок, позбавлені рослинності
- C3.1. Абразивного походження
- C3.2. Акумулятивного походження
- C3.21. З відкладами піску
- C3.22. З відкладами гравію
- C3.3. Змінені антропогенною діяльністю
- D. Надмірно зволожені екосистеми**
- D1. Перезволожені екосистеми з акумуляцією органіки (торфу)
- D1.1. Екосистеми перехідних (мезотрофних) та мінеральних боліт (*Scheuchzerio-Caricetea fuscae*)
- D1.11. З домінуванням сфагнових мохів
- D1.11.1. Лісової та півночі Лісостепової (на Лівобережжі) зон

D1.11.11. Інтразональні локальні болота-блюдець на болотних мінеральних ґрунтах борових терасах річок Лівобережного Лісостепу (*Caricetalia fuscae*)

D1.11.111. Gramineto-Sphagneta [4, 8, 10, 11] — периферійні, з незначною обводненістю ділянки боліт-блюдець

D1.11.112. Cariceto (*lasiocarpi*)-Sphagneta [4, 8-10] — центральні, найбільш обводнені частини боліт-блюдець

D1.11.113. Thelypterideto-Sphagneta [8] - проміжні, помірно обводнені частини боліт-блюдець

D1.12. З домінуванням осокових

D1.12.1. Лісової зони

D1.12.11. На мезотрофних карбонатних торф'янистих ґрунтах Західного Поділля (*Caricetalia davallianae*)

D1.12.111. Cariceta davallianae [2] — малопотужні малозволожені долинні карбонатні болота

D1.12.112. Cariceta flavae [2] — карбонатні долинні болота з незначним ступенем обводнення

D1.12.113. Schoeneta ferruginei [2] — долинні торфові болота на крейді або інших щільних карбонатних породах з різним ступенем обводнення

D1.12.114. Cladieta marisci [1-3] — долинні болота зі значним вмістом карбонатів у торфі та значною обводненістю

D1.2. Екосистеми низинних (евтрофних) боліт

D1.21. Трав'янисті високотравні болота (*Phragmiti-Magnocaricetea*)

D1.21.1. Лісової та Лісостепової зон

D1.21.11. Високотравні очеретяні, рогозові, комишові та лепехові болота (*Phragmitetalia*) на знижених ділянках притерасних частин річкових заплав

D1.21.111. Phragmiteta australis [1-11] — на болотах, місцях виходу ґрунтових вод з різноманітними ґрунтами

D1.21.112. *Typhaeta latifoliae* [1-11] — заболочені ділянки з поверхневим та ґрунтовим підтопленням, мулистими і мулисто-торф'янистими ґрунтами

D1.21.113. *Typhaeta angustifoliae* [1-11] — заболочені водойми з поверхневим та ґрунтовим підтопленням на піщаних, глинистих та торф'янистих ґрунтах

D1.21.114. *Acoreta calami* [1-11] — на болотах з мулисто-піщаними і мулисто-торф'янистими ґрунтами

D1.21.115. *Schenoplecteta lacustris* [1-11] — на трав'янистих болотах з мулистими, піщаними, мулисто-піщаними, щебенистими і торф'янистими ґрунтами

D1.21.116. *Scirpeta sylvatici* [1-7] — по краях заплавних і терасових боліт з мулисто-лучними та мулисто-торф'янистими ґрунтами

D1.22. Осокові та мохово-осокові болота (*Magnocaricetalia*)

D1.22.1. Лісової та Лісостепової зон

D1.22.11. Крупноосокові угруповання у центральних та притерасних частинах заплав річок

D1.22.111. Cariceta acutae [1-11] — найбільш обводнені ділянки центральних і притерасних частин заплав з дерновими сильно оглеєними суглинистими, мулуватоболотними і торфово-болотними ґрунтами

D1.22.112. Cariceta acutiformis [1-11] — рівнинні ділянки притерасних частин заплав із ґрунтовим підтопленням, мулисто-торф'янистими та торф'янистими ґрунтами і згаченою мінералізацією

D1.22.113. Cariceta rostratae [1-6] — береги заплавних водойм, осокові болота з мулисто-торф'яними та мулисто-піщаними відкладами, мілководдя із застійною водою

D1.22.114. Cariceta omskianaе [1-6, 11] — знижені ділянки притерасних частин заплав із сильним обводненням (вода стоїть між купинами на 30-40 см) і багатим мінеральним живленням

D1.22.115. Cariceta appropinquatae [1-3, 5, 6] — рівнинно-знижені ділянки притерасних частин заплав на добре розкладеному торфі, часто по краю вільхових боліт

D1.22.116. Cariceta vesicariae [1-11] — рівнинні ділянки притерасної та знижені — центральної частин заплав із мулуватоболотними глейовими ґрунтами

D1.22.117. Cariceta vulpinae [1-11] — рівнинні ділянки притерасної та знижені — центральної частин заплав на дернових слабо оглеєних суглинистих, супіщаних і лучно-болотних ґрунтах

D1.22.118. Cariceta elongatae [1, 7] — знижені та рівнинні частини заплав з торф'янистими ґрунтами

D1.22.119. *Cariceta nigrae* [1, 4, 6, 8, 9] — знижені ділянки центральної та при-терасної частин заплав з торф'яно-болотними ґрунтами

D1.22.11A. *Cariceta distichae* [1-3, 5-7] — на знижених місцях, ділянках з лучно-болотними, мулувато-болотними, торфувато-болотними ґрунтами, багатими на мулисті часточки делювію

D1.22.11B. *Cariceta ripariae* [1-7, 10, 11] — на прибережних мілководдях із мулисто-торф'янистими донними відкладами і коливанням рівня води протягом вегетації

D1.22.11C. *Cariceta paniculatae* [1-4] — на добре дренованих ділянках з болотними та торфово-болотними ґрунтами

D1.22.11D. *Cariceta buxbaumii* [2] — на мокрих торфово-болотних ґрунтах

D2. Перезволожені екосистеми на алювіальних (мінеральних) ґрунтах

D2.1. Екосистеми, що формуються в умовах безпосередньої дії води і різко змінного сезонного зволоження

D2.11. Екосистеми берегів і днищ водойм, що оголюються внаслідок різко змінного зволоження

D2.11.1. Лісової та Лісостепової зон

D2.11.11. Угрупування однорічних видів на перезвожених, здебільшого нітрифікованих неущільнених субстратах (*Bidentetea tripartiti*)

D2.11.111. Зарості *Bidens tripartita* (*B. frondosa*) [1-11] — днища та схили берегів осушених водойм, водотоків, каналів

D2.11.112. Зарості *B. cernua* [4, 6, 7] — схили берегів осушених водойм, пересохлих водотоків

D2.11.113. Зарості *B. radiata* [5, 6] — на периферії вільхових боліт

D2.11.12. Угрупування заплавного наноефемеретуму, сформовані переважно дрібними терофітами, які розвиваються на замулених піщаних наносах по берегах річок, пересихаючих заток, стариць, ставків, озер (*Isoeto-Nanojuncetea*)

D2.11.121. *Supero fusci-Juncetum buffonii* [5, 6, 10] формуються у другій половині липня на замулених наносах по берегах пересихаючих заплавних водойм

D2.11.122. *Supero fusci-Limoselletum* [6, 7, 10] — на слабо замулених піщаних наносах у днищах пересохлих заток, проток та старичних озер

D2.11.123. *Superetum flavescens* [6] — формуються з серпня до першої половини жовтня на мілководдях і вологих алювіальних наносах

D2.11.124. *Eleocharitetum acicularis* [10] — по берегах водойм, стариць, що відмирають, із глинисто-мулистими та глинистими донними відкладами

D3. Пререзволожені екосистеми на засолених ґрунтах

D3.1. Екосистеми солонців та солончаків

D3.11. Піонерні галофітні угрупування на періодично затоплюваних ектопах (*Thero-Salicornietea*)

D3.11.1. Лісостепової зони

D3.11.11. Мокрі солончаки, утворені однорічними сукулентними трав'янистими галофітами на ґрунтах із досить сильним хлоридним засоленням (*Thero-Salicornion*)

D3.11.111. *Salicornieta prostratae* [8, 9] — на терасах річок Лівобережного Лісостепу

Е. Злаково-трав'янисті екосистеми

E1. Екосистеми, що формуються в умовах достатнього зволоження (лучні екосистеми)

E1.1. Екосистеми заплавних лук

E1.11. Болотисті луки

E1.11.1. Лісової і Лісостепової зон

E1.11.11. Угрупування високих гігрофільних злаків (*Sparganio-Glycerion*, *Phalaridion arundinaceae*) на знижених ділянках річкових заплав з лучно-болотними ґрунтами

E1.11.111. *Glycerieta maximae* [1-11] — плоскі зниження центральних та прируслових частин заплав з дерново-глейовими суглинистими і лучно-болотними ґрунтами

E1.11.112. *Glycerieta fluitantis* [1-6, 8-11] — знижені ділянки центральних та прируслових частин заплав з лучно-болотними і дерново-глейовими ґрунтами

E1.11.113. *Phalaroideta arundinariae* [1-9] — знижені ділянки центральних та прируслових частин заплав з рихлими лучно-болотними ґрунтами

E1.12. Гігромезофітні та гігрофітні заплавні луки (*Molinietalia*)

E1.12.1. Лісової та Лісостепової зон

E1.12.11. Вологі луки на дерново-глейових та торф'янистих ґрунтах зі слабкою аерацією (*Deschampsion caespitosae*)

E1. 12. 111. *Deschampsia caespitosa* [1, 4, 5, 7, 10, 11] — рівнинні ділянки притерасних та знижені — центральних частин заплав з дерновими глейовими та торф'яно-болотними ґрунтами

E1. 12. 12. Вологі луки на лучно-болотних та лучних глейових супіщаних та суглиннистих ґрунтах (*Alopecurion*)

E1. 12. 121. *Alopecureta pratensis* [4-11] — знижені ділянки центральних частин заплав з дерновими глеюватими суглинними ґрунтами та постійним зволоженням

E1. 12. 122. *Agrostideta stoloniferae* [1-11] — неглибокі плоскі зниження притерасної та центральної частин заплав з дерновими сильно глеєвими та торф'яно-болотними ґрунтами

E1. 12. 123. *Poa palustris* [6-11] — знижено-рівнинні ділянки центральної та притерасної частин заплав з дерновими та лучними глеєвими суглинними ґрунтами

E1. 12. 13. Вологі луки на мінеральних та торф'янистих ґрунтах (*Molinion*)

E1. 12. 131. *Molinia caerulea* [1, 4, 6] — неглибокі зниження притерасної, рідше центральної частин заплав з мулувато-глейовими, торф'янисто-глейовими, підзолисто-глейовими суглинними ґрунтами різного ступеню кислотності (від кислих до нейтральних)

E1. 12. 14. Мокрі і вологі луки на мулисто-лучних мінеральних ґрунтах з близьким заляганням ґрунтових вод (*Calthion*)

E1. 12. 141. *Scirpetum sylvaticum* [4-7] — рівнинні ділянки притерасної, знижені ділянки центральної частин заплав з мулисто-лучними та мулисто-торф'янистими ґрунтами

E1. 12. 142. *Caricetum caespitosae* [5, 6, 8, 9] — на знижено-рівнинних ділянках з дерново-глейовими, мулувато-глейовими, торф'янисто-глейовими, торф'янисто- та мулувато-болотними ґрунтами з ознаками опідзолювання і ґрунтовими водами на глибині до 0,5 м

E1. 12. 15. Угруповання вологих лук, утворені представниками великого різно трав'я (*Filipendulion*)

E1. 12. 151. *Lysimachia vulgaris-Filipenduletum* [4-7, 10] — у неглибоких зниженнях та рівнинно-знижених ділянках притерасної частини заплави з торф'янисто-болотними і торф'янисто-глейовими ґрунтами зі слабкими ознаками опідзолювання

E1. 13. Мезофітні луки різних частин заплав на помірно вологих добре дренованих мінеральних ґрунтах (*Arrhenatheretalia*) та їх похідних (*Elytrigietalia repentis*)

E1. 13. 1. Лісової та Лісостепової зон

E1. 13. 11. На лучних і дерново-лучних ґрунтах (*Festucion pratensis*)

E1. 13. 111. *Festuca pratensis* [1-11] — рівнинні ділянки центральної, підвищені притерасної та знижені прируслової частин заплав із лучними глеюватими супіщаними та суглинними ґрунтами

E1. 13. 112. *Poa pratensis* [1, 3, 6-11] — рівнинні ділянки центральних частин заплав з дерновими глейовими супіщаними ґрунтами

E1. 13. 113. *Elytrigietalia repentis* [3-11] — рівнинні ділянки центральних та притерасних частин заплав з дерновими та лучними глеюватими супіщаними та суглинними ґрунтами.

E1. 13. 114. *Agrostideta giganteae* [4-9] — рівнинно-знижені ділянки центральної та прируслової частин заплав з дерновими глейовими супіщаними або лучними суглинними ґрунтами

E1. 14. Остепнені луки (*Poa-Agrostidetalia vinealis*)

E1. 14. 1. Лісової та Лісостепової зон

E1. 14. 11. На бідних дерново-підзолистих ґрунтах Полісся та півночі Лісостепу (*Agrostion vinealis*)

E1. 14. 111. *Agrostideta vinealis* [3-11] — верхні і середні частини схилів високих і середньовисоких грив та гряд, на плоских підвищено-рівнинних ділянках центральної і прируслової частин заплав із дерновими слабо оглеєними піщаними та супіщаними, піщано-пилуватими та пилувато-супіщаними, рідше суглинними ґрунтами

E1. 14. 112. *Calamagrostideta epigeioris* [3, 4, 6-11] — середні та верхні частини схилів гряд та грив, міжгрядні рівнинні ділянки прируслових частин заплав на рихлих піщаних або пилувато-піщаних, різною мірою задернованих алювіальних відкладах, слабо розвинених дернових піщаних та супіщаних ґрунтах

E1. 14. 113. *Agrostideta tenuis* [1, 3, 4, 6, 8-11] — середньовисокі гриви центральної частини заплав на ділянках з дерновими значно опідзоленими та дерново-підзолистими супіщаними, глинисто-піщаними та суглинними ґрунтами

E1. 14. 12. На багатих лучних ґрунтах Лісостепу і Степу (*Poa angustifoliae*)

E1.14.121. *Poeta angustifoliae* [4-11] — верхні або середні частини пологих схилів середньовисоких гряд з добре дренованими дерновими і дерново-слабопідзолистими, а також лучними супіщаними і суглинистими ґрунтами

E1.14.122. *Cariceta praecocis* [4-11] — середні та нижні частини похилих схилів високих гряд, підвищено-рівнинні міжрядові ділянки центральної та прируслової частин заплав з лучними супіщаними ґрунтами

E1.14.123. *Bromopsideta inermis* [6, 7] — пологі схили невисоких гряд, незначні міжгрядові пониження та підвищено-рівнинні ділянки прируслової частини заплав із рихлими піщано-пилуватими і супіщаними слабо розвинутими дерновими ґрунтами

E1.2. Екосистеми суходільних лук

E1.21. Суходільні мезофітні луки (*Molinio-Arrhenatheretea*)

E1.21.1. Лісової та Лісостепової зон

E1.21.11. На терасах річкових долин та рівнинних ділянках вододілів з досить багатими на поживні речовини ґрунтами (*Arrhenatheretalia*)

E1.21.111. *Festuceta rubrae* [4-11] — суходільні луки на верхніх та середніх частинах схилів річкових долин з дерново-підзолистими супіщаними ґрунтами

E1.21.112. *Brizeta mediae* [3, 4, 6, 10, 11] — рівнинні та рівнинно-понижені ділянки других та третіх терас річкових долин із лучними супіщаними або суглинистими ґрунтами

E1.21.113. *Anthoxanthea odorati* [4-6] — підвищені ділянки вододільних просторів та плоскі схили терас річкових долин з дерново-підзолистими глинисто-піщаними ґрунтами

E1.21.114. *Agrostideta tenuis* [4-6, 8-10] — рівнинні та підвищено-рівнинні ділянки вододілів з дерново-підзолистими та дерновими піщаними ті супіщаними ґрунтами

E1.21.115. *Dactyleta glomeratae* [1-11] — рівнинні ділянки вододілів на лучних суглинистих ґрунтах

E1.21.116. *Festuceta pratensis* [4, 6, 10] — знижені ділянки вододілів з лучними суглинистими оглеєними ґрунтами

E1.3. Екосистеми засолених лук

E1.31. Вологі галофітні луки (*Festuco-Puccinellietea*)

E1.31.1. Лісової та Лісостепової зон

E1.31.11. Вологі помірно засолені луки на солончакуватих лучних ґрунтах Лівобережного Лісостепу (*Scorzonerio-Juncetalia gerardii*)

E1.31.111. *Beckmannieta eruciformis* [8, 9, 11] — у заплавах річок із багатими на поживні речовини ґрунтами

E1.31.112. *Junceta gerardii* [8, 9, 11] — у заплавах річок на пониженнях річкових терас

E1.31.113. *Festuceta orientalis* [8-11] — на терасах та рівнинних ділянках межиріччя зі слабкозасоленими ґрунтами

E1.31.114. *Alopecureta arundinaceae* [8-11] — на ділянках низької заплави, що підстилаються важкими озерними суглинками

E1.31.115. *Triglochineta maritimi* [8-11] — на зниженнях лесових терас Дніпра та його приток із вологими засоленими ґрунтами

E1.31.116. *Glauceta maritimi* [8, 11] — на солончакуватих і солончакових вогких ґрунтах

E1.31.117. *Taraxeta bessarabici* [8] — на зниженнях лесових терас Дніпра та його приток із вологими засоленими ґрунтами

E1.31.118. *Cariceta distantis* [8] — на дещо піднятих рівнинних ділянках із солончакуватими лучними ґрунтами

E1.31.12. Субмезофітні засолені луки на солончакуватих піщано-глинистих ґрунтах Лівобережного Лісостепу (*Artemisio santonicae-Limonietalia gmelinii*)

E1.31.121. *Elytrigietalia elongatae* [8-11] — на засолених ґрунтах лівобережжя Дніпра

E1.31.122. *Tripolieta vulgaris* [8] — на зниженнях лесових терас із солончакуватими ґрунтами з хлоридно-сульфатним та карбонатним засоленням

E1.31.123. *Samphorosmaeta annuae* [8] — на рівнинних ділянках лесової тераси лівобережного Дніпра з солонцюватими лучними ґрунтами

E1.31.124. *Puccinellietalia distantis* [8, 9, 11] — на підвищених та рівнинних ділянках лесових терас річок лівобережної частини України, лесових терасах середнього Дніпра

E1.4. Екосистеми пустищних лук

E1.41. Рівнинних областей

E1.41.1. (Лісової зони)

- E1.41.11. Біловусові пустища зандрових та флювіогляціальних відкладів із бідними кислими ґрунтами (*Nardo-Callunetea*, *Nardetalia*)
- E1.41.111. *Nardeta strictae* [4, 6] — знижені ділянки рельєфу з дерново-підзолистими глеюватими супіщаними та глинисто-піщаними ґрунтами, що інтенсивно випасаються
- E1.5. Екосистеми різнотравних лісових лук
- E1.51. На узліссях та лісових галявинах (*Trifolio-Geranietea*)
- E1.51.1. Лісової та Лісостепової зон
- E1.51.11. Мезофітного типу (*Trifolion medii*) на потужних ґрунтах
- E1.51.111. *Trifolio medii-Anemonetum sylvestris* [1-4] — на невеликих, дещо затінених галявинах та узліссях
- E1.51.12. Термофільного типу (*Geranion sanguinei*) на сухих і теплих місцях з вилугованими ґрунтами
- E1.51.121. *Geranio-Anemonetum sylvestris* [1-5] — на теплих, добре освітлених галявинах, узліссях широколистяних лісів
- E1.51.122. *Geranio-Trifolietum alpestris* [6, 7, 10] — на теплих, добре освітлених галявинах та узліссях сухих борів або суборів
- E1.51.123. *Vincetoxico hirundinariae-Origanetum vulgare* [6, 7, 10] — на узліссях широколистяних та мішаних лісів
- E2. Трав'янисті та чагарничково-трав'янисті екосистеми ксерофітного типу, що формуються в умовах недостатнього зволоження (степові екосистеми).
- E2.1. Степи та багаторічні трав'янисті угруповання зонального типу (*Festuco-Brometea*)
- E2.11. Мезо-ксерофільні лучні різнотравно-злакові степи на чорноземах
- E2.11.1. Субконтинентальні степи Лісостепової зони на типових чорноземах
- E2.11.11. Різнотравно-ковилі (*Astragalo-Stipion*)
- E2.11.111. *Stipeta capillatae* [2-11] — ксерофільні угруповання на плакорах та у верхніх частинах пологіх схилів із дерново-карбонатними ґрунтами та чорноземами різної потужності
- E2.11.112. *Stipeta pennatae* [3, 5-11] — ксерофільні угруповання у середніх частинах схилів на потужних (30-50 см) дерново-карбонатних ґрунтах
- E2.11.113. *Stipeta tirsae* [8] — ксерофільні угруповання у нижніх та середніх частинах схилів на дерново-карбонатних ґрунтах потужністю 20-30 см
- E2.11.114. *Stipeta pulcherrimae* [3, 4] — ксерофільні угруповання у нижніх частинах південних схилів із дерново-карбонатними ґрунтами потужністю до 40 см
- E2.11.12. Різнотравно-злакові дернинні лучні степи (*Festucion valesiacaе, Fragario viridis-Trifolion montanae*)
- E2.11.121. *Poeta angustifoliae* [2-11] — субксерофільні угруповання на схилах південної експозиції зі змитими малогумусними, досить добре зволженими чорноземами
- E2.11.122. *Festuceta valesiacaе* [2-11] — ксерофільні угруповання на відкритих схилах різної експозиції зі змитими чорноземами
- E2.11.13. Різнотравно-злакові короткочоренишні степи (*Artemisio-Elytrigion intermediae*) на змитих ґрунтах еродованих схилів
- E2.11.131. *Elytrigietea intermediae* [3, 5-7, 10, 11] на еродованих дренажних схилах
- E2.11.132. *Botriochloeta ischaemii* [2-8] — ксерофільні угруповання на крутих схилах південно-східної та південної експозиції зі змитими чорноземами
- E2.11.133. *Poeta versicoloris* на кам'янистих схилах [3]
- E2.11.2. Центральноевропейські термофільні трав'янисті угруповання (*Cirsio-Brachypodion, Meso-Bromion*)
- E2.11.21. Центральноевропейські лучні степи *Cirsio-Brachypodion* на рендзинах різної потужності
- E2.11.211. *Cariceta humilis* [2, 3, 10] — субксерофільні угруповання на рендзинах
- E2.11.212. *Brachypodieta pinnati* [2, 3] — мезоксерофільні угруповання на схилах різної експозиції та крутості з дерново-карбонатними рендзинами
- E2.11.213. *Seslerieta heufferianaе* [3] — мезоксерофільні угруповання у верхніх та середніх частинах схилів північної експозиції на малопотужних карбонатних рендзинах
- E3. Псамофітні екосистеми
- E3.1. Псамофітні субконтинентальні угруповання Лісової та Лісостепової зон
- E3.11. Псамофітні угруповання зонального типу на флювіогляціальних відкладах
- E3.11.1. Лісової та Лісостепової зон

Е3.11.11. Угрупування слабкозадернованих оліготрофних кислих рухливих пісків (Koeleriо-Corynephoretea, Corynephoretalia canescentis)

Е3.11.111. Corynephoreta canescentis [1, 4, 6] — піонерні угруповання на приховано-підзолистих піщаних ґрунтах

Е3.11.12. Угрупування нейтральних та слабкокислих відкритих пісків (Festuco-Sedetalia)

Е3.11.121. Festuceta ovinae [1, 4, 6-8] — підвищення прируслової та центральної частин заплав з дерново-підзолистими піщаними та глинисто-піщаними ґрунтами

Е3.11.122. Koelerieta glaucae [4, 6-8, 10] — на піщаних терасах, рідше у заплавах річок зі стабільними нейтральними ґрунтами

Е3.12. Псамофітні угруповання азонального типу на других терасах і прируслових частинах річок (Festucetea vaginatae)

Е3.12.1. Лісової та Лісостепової зон

Е3.12.11. Трав'янисті псамофітні угруповання (Festucion beckeri)

Е3.12.111. Stipeta borysthenicae [6-9] — слабозакріплені піски на верхівках гряд та грив борових терас

Е3.12.112. Ephedreta distachiae [8] — ксерофітні угруповання на піщано-степових схилах

Е3.12.113. Festuceta beckeri [6-11] — на потужних алювіальних наносах прируслової та центральної частин заплав

Е3.12.114. Cariceta colchicae [6-9] — на алювіальних наносах прируслової частини заплав

Г. Екосистеми з домінуванням хамефітів (напівкущів, кущиків та напівкущиків)

F1. Чагарничкові екосистеми, що формуються в умовах надмірного зволоження

F1.1. Чагарничкові екосистеми засоленних ґрунтів

F1.11. Чагарничкові угруповання на солончаках (Salicorniетеа fruticosae)

F1.11.1. Лівобережного Лісостепу

F1.11.11. Угрупування, утворені багаторічними сукулентними лободовими (Salicornietalia fruticosae)

F1.12.111. Suaedeta prostratae [8, 9] — на вогких придніпровських солончаках

F1.12.112. Halimioneta pedunculatae [8, 9] — на терасових солончаках Лівобережного Придніпров'я

F2. Чагарничкові екосистеми, що формуються за умов помірного зволоження

F2.1. Пустинні екосистеми

F2.11. Моренно-зандрових та денудаційних форм рельєфу

F2.11.1. Лісової зони

F2.11.11. Вересові пустини (Nardo-Callunetea, Calluno-Ulicetalia)

F2.11.111. Callunetum vulgaris [4] — на бідних дерново-підзолистих ґрунтах

F3. Чагарничкові екосистеми, що формуються в умовах недостатнього зволоження

F3.1. Чагарничкові екосистеми на відслоненнях гірських порід

F3.11. На лужних карбонатних відслоненнях

F3.11.1. Центральноєвропейської провінції (Волино-Поділля)

F3.11.11. На незатінених відслоненнях вапняків (Alyso-Sedetalia)

F3.11.111. Угрупування *Helianthemeta canum*, *Thymeta eucrieta* [3] — на щільних та рихлих вапнякових відслоненнях

Г. Екосистеми з домінуванням фанерофітів (ліси, рідколісся, чагарники)

G1. Екосистеми хвойних лісів та рідколіс'я

G1.1. Екосистеми світлохвойних лісів

G1.11. Соснові ліси Лісової та Лісостепової зон

G1.11.1. Ліси з *Pinus sylvestris* Європи

G1.11.11. Соснові ліси Розточчя та Полісся (Pinetalia) на флювіогляціальних відкладах

G1.11.111. Pinetum sphagnosum [1] — на торф'янистих ґрунтах

G1.11.112. Pinetum ledo-moliniosum [1, 4, 6, 10] — на поверхнево оторфованих оглеєних ґрунтах

G1.11.113. Pinetum myrtillosum [1, 4, 6] — на вологих супіщаних, іноді оглеєних, дерново-підзолистих ґрунтах

G1.11.114. Pinetum leucobriosum (glaucae) [1] — на свіжих супіщаних дерново-підзолистих ґрунтах в умовах субокеанічного клімату

- G1.11.115. *Pinetum hylocomiosum* [1, 4, 6-10] — на свіжих піщаних і супіщаних дерново-середньо- і сильнопідзолистих ґрунтах
- G1.11.116. *Pinetum cladinosum* [4, 6-11] — на сухих піщаних бідних приховано підзолистих ґрунтах
- G1.11.117. [*Querceto-*] *Pinetum rubosum (hirti)* [1] — трансформовані соснові ліси крайнього заходу на багатих відмінах свіжих супіщаних підзолистих ґрунтів
- G1.11.12. Східноєвропейські термофільні соснові ліси на борових терасах Лісостепу (*Pulsatillo-Pinetea*)
- G1.11.121. *Pinetum calamagrostidosum* [1, 5, 7, 11] — сухі незакріплені піщані і супіщані ґрунти
- G1.11.122. *Pinetum festucosum* [5-9, 11] — трансформовані на свіжих ущільнених дерново-підзолистих ґрунтах
- G1.12. Дубово-соснові та сосново-дубові ліси (*Quercetea robori-petraeae* та ін.)
- G1.12.1. Лісової та Лісостепової зон
- G1.12.11. На борових терасах Лісостепу
- G1.12.111. [*Querceto-*] *Pinetum pteridiosum* [1, 5-9] — на свіжих дерново-підзолистих супіщаних ґрунтах
- G1.12.112. [*Querceto-*] *Pinetum convallariosum* [1, 6-10] — на свіжих дерново-підзолистих супіщано-суглинистих ґрунтах
- G1.12.113. [*Querceto-*] *Pinetum caricosum (brizoidis)* [1] — ацидофільні вологі діброви, трансформовані внаслідок створення монокультур сосни
- G1.12.114. *Querceto-Pinetum calamagrostidosum (arundinaceae)* [7] — на свіжих супіщаних слабокислих ґрунтах
- G1.2. Екосистеми темнохвойних лісів
- G1.21. Ялинові ліси
- G1.21.1. Ялинові ліси Європи
- G1.21.11. Ліси з *Picea abies* у Карпатах, Прикарпатті та Розточчі
- G1.21.111. *Piceetum oxalidosum* [1] — свіжі та вологі мезотрофні ліси на суглинистих опідзолених ґрунтах
- G1.21.112. *Piceetum dryopteridosum (filicis-maris)* [1] — на помірно зволужених ґрунтах
- G1.21.113. *Piceetum rubosum (hirti)* [1] — на свіжих ґрунтах, де має місце антропогенна трансформація
- G2. Екосистеми листяних лісів неморального типу
- G2.1 Дубові ліси
- G2.11. Грабово-дубові (*Querceto-Fagetea*)
- G2.11.1. Грабово-дубові, липово-дубові та дубові ліси Лісової та Лісостепової зон Європи
- G2.11.11. Грабово-дубові та грабові ліси у мезофільних умовах зволоження на сірих лісових суглинистих ґрунтах (*Carpion betulis*)
- G2.11.111. [*Carpineto-*] *Quercetum aegopodiosum* [4-9] — в погігненні, рівнинних ділянках вододілів зі свіжими сірими лісовими ґрунтами
- G2.11.112. [*Carpineto-*] *Quercetum galiosum (odorati)* [1, 4-9] — на свіжих мегатрофних сірих лісових ґрунтах
- G2.11.113. [*Carpineto-*] *Quercetum caricosum (pilosae)* [1, 3-9] — на сухуватих світло-сірих лісових ґрунтах схилів і вододільних ділянок
- G2.11.114. [*Carpineto-*] *Quercetum (asarosum) europaei* [4, 6-9] — на багатих свіжих суглинистих дерново-слабопідзолистих ґрунтах
- G2.11.115. [*Carpineto-*] *Quercetum dryopteridosum (filicis-maris)* [1, 5, 7] — на свіжих опідзолених суглинистих ґрунтах нижніх частин схилів та у тальвегах вузьких ярів і балок
- G2.11.116. [*Carpineto-*] *Quercetum stellariosum (holostei)* [4, 5, 8, 9] — на підвищених, добре дренованих ділянках
- G2.11.117. [*Carpineto-*] *Quercetum vincosum (minoris)* [2, 3] — на сухих сірих опідзолених лісових суглинках середніх частин крутих схилів
- G2.11.118. *Carpineto-Quercetum caricosum (rhizinae)* [4-6] — на сухих сірих опідзолених лісових суглинках верхніх частин крутих схилів
- G2.11.119. *Carpineto-Quercetum alliosum (ursini)* [4-7] — на багатих вологих суглинистих ґрунтах без застійного зволоження
- G2.11.11A. *Carpineto-Quercetum galeobdolosum* [1, 5-7] — на свіжих суглинистих сірих лісових ґрунтах ділянок, що інтенсивно витоптуються
- G2.12. Липово-дубові ліси

- G2.12.1. Липово-дубові та липово-дубово-грабові ліси Східної Європи
- G2.12.11. Липово-дубові ліси (*Tilieto-Quercetum*) — на Лівобережжі, трапляються фрагментарно на Правобережжі на свіжих суглинистих сірих лісових ґрунтах
- G2.12.111. *Tilieto-Quercetum aegopodiosum* [5, 6, 8-11] — на рівнинних ділянках вододілів, пологих схилах тальвегів з суглинистими ґрунтами
- G2.12.112. *Tilieto-Quercetum caricosum (pilosae)* [5, 6, 8-11] — на підвищених ділянках вододілів, верхніх та середніх частинах схилів із сухуватими ґрунтами
- G2.12.113. *Tilieto-Quercetum stellariosum* [5, 6, 8-11] — на підвищених добре дренованих ділянках рельєфу
- G2.12.114. *Carpineto-Tilietum dryopteridosum (filicis-maris)* [1, 7] — у нижніх частинах неглибоких балок з багатими, іноді опідзоленими змитими сірими лісовими ґрунтами
- G2.13. Дубові ліси на сірих лісових ґрунтах
- G2.13.1. Дубові ліси Лісової (Західне Поділля) та Лісостепової зон
- G2.13.11. Дубові ліси нейтрофільні
- G2.13.111. *Quercetum aegopodiosum* [1, 3-10] — на свіжих і вологих ділянках пологих схилів і тальвегів балок з глинисто-піщаними слабопідзолистими і світло-сірими лісовими супіщано-суглинистими ґрунтами
- G2.13.112. *Quercetum alliosum (ursini)* [3, 5-7] - вологі ліси без застійного зволоження на багатих пухких сірих лісових ґрунтах у зниженнях та нижніх частинах схилів балок
- G2.13.113. *Quercetum galiosum (odorati)* [1, 4-6, 8-11] — вершини межирічних пагорбів і верхні частини схилів зі свіжими світло-сірими суглинистими лісовими ґрунтами
- G2.13.114. *Quercetum caricosum (pilosae)* [3-10] — на свіжих і сухуватих дерново-середньопідзолистих глинисто-піщаних ґрунтах схилів
- G2.13.115. *Quercetum caricosum (montanae)* [3, 5, 6] — на сухих та свіжих супіщаних і глинисто-піщаних слабо- і середньопідзолистих ґрунтах верхніх частин других терас річок
- G2.13.116. *Quercetum galeobdolosum* [1, 3, 5-7] — на похилих схилах і незначних плескатих підвищеннях межиріч зі світло-сірими суглинистими сухими і багатими ґрунтами
- G2.13.117. *Quercetum roosum (nemoralis)* [5, 6] — змиті сухуваті сірі лісові ґрунти на стрімких схилах річкових долин і лесових ярів
- G2.13.12. Дубові ліси базифільні — мезоксерофітні ліси зі значною участю субсередземноморських елементів на багатих ґрунтах
- G2.13.121. *Quercetum lithospermum* [3, 5] — на термофільних ділянках вододілів
- G2.13.122. *Quercetum melicosum (pictae)* [6, 7] — на дуже сухих опідзолених чорноземах верхніх частин крутих схилів південної експозиції
- G2.13.123. *Quercetum caricosum (brevicollis)* [3] — сухі верхні частини пологих схилів на свіжих сірих лісових і чорноземних сильнопідзолистих ґрунтах
- G2.13.13. Дубові ліси ацидофільні — на кислих дерново-підзолистих слабо дренованих ґрунтах
- G2.13.131. *Quercetum caricosum (brizoidis)* [1, 4-6] — на вологих плоских слабо дренованих плакорних ділянках з бідними дерново-підзолистими супіщаними і глинисто-піщаними ґрунтами
- G2.13.132. *Quercetum convallariosum* [1, 3-7, 11] — на ділянках борових терас зі свіжими супіщаними дерново-підзолистими ґрунтами
- G2.13.133. *Quercetum stellariosum* [1, 3-11] — на ділянках зі свіжими сірими і темно-сірими лісовими і дерново-підзолистими глинисто-піщаними ґрунтами
- G2.13.134. [*Betuleto-*] *Quercetum oxalidosum* [1] — усередніх і нижніх частинах пологих схилів з вологими глеюватими дерново-середньопідзолистими ґрунтами
- G2.13.135. *Quercetum rubosum (hirti)* [1] — трансформовані свіжі і вологі ліси
- G2.13.136. *Quercetum vaccinosum (myrtilli)* [1, 4] — на дерново-підзолистих супіщаних вологих ґрунтах
- G2.2. Скельнодубові мезофітні та геміксерофітні ліси
- G2.21. Скельнодубові ліси ацидофільні (*Quercetea robori-petraeae*)
- G2.21.1. Скельнодубові ліси Центральноєвропейської провінції
- G2.21.11. Скельнодубові ліси на дерново-підзолистих ґрунтах
- G2.21.111. *Quercetum convallariosum* [1] — на межиріччях, південних, південно-східних та північно-західних схилах зі свіжими дерново-слабопідзолистими супіщаними ґрунтами, які утворилися на вапняках, перекритих суглинистими відкладами
- G2.21.112. *Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli)* [3] — на крутих схилах долини Дністра на дрібноземі виступів девонських пісковиків

- G2.22. Скельнодубові ліси базифільні (*Quercetea pubescenti-petraeae*)
- G2.22.1. Скельнодубові ліси Подільської височини
- G2.22.11. Скельнодубові ліси на опідзолених чорноземах та сірих лісових ґрунтах
- G2.22.111. *Quercetum cornoso-lithospermum* [3, 5] — сухі і свіжі дрібноземи на продуктах вивітрювання пісковиків крутих схилів долини Дністра
- G2.22.112. *Quercetum cornoso-caricosum (brevicollis)* [3] — сірі і темно-сірі лісові ґрунти карнізів, верхніх частин схилів і опуклих плато
- G2.3. Букові ліси
- G2.31. Ліси з *Fagus sylvatica* (*Fagetalia sylvatici*)
- G2.31.1. Букові ліси Центральноєвропейської провінції
- G2.31.11. Букові ліси нейтрофільні
- G2.31.111. [*Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum aegopodiosum* [1] — на вологих і свіжих ґрунтах у тальвегах
- G2.31.112. *Fagetum alliosum (ursini)* [3] — на вологих без застійного зволоження оглеєних суглинистих ґрунтах
- G2.31.113. [*Pineto-Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum galiosum (odorati)* [1, 3] — на свіжих ґрунтах
- G2.31.114. [*Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum mercurialidosum* [1] — на вологих або свіжих ґрунтах, трансформовані
- G2.31.115. [*Pineto-Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum galeobdolosum* [1] — на свіжих ґрунтах, значно трансформовані
- G2.31.116. [*Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum caricosum (pilosae)* [1] — сухуваті сірі лісові суглинки схилів
- G2.31.117. [*Pineto-*] *Fagetum hederosum* [1] — на сухуватих ґрунтах
- G2.31.118. *Fagetum vincosum* [1, 3] — на свіжих або сухуватих ґрунтах
- G2.31.12. Букові ліси ацидофільні на супіщаних дерново-підзолистих ґрунтах, що перекриті флювіогляціальними відкладами
- G2.31.121. [*Pineto-*] *Fagetum convallariosum* [1] — у нижніх частинах схилів північної експозиції зі свіжими ґрунтами
- G2.31.122. [*Pineto-*] *Fagetum oxalidosum* [1] — у нижніх частинах схилів північної експозиції з вологими кислими ґрунтами
- G2.31.123. [*Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum stellariosum* [1] — у середніх та верхніх частинах схилів північної експозиції з сухими ґрунтами
- G2.31.124. [*Pineto-*] *Fagetum caricosum (brizoidis)* [1] — у нижніх частинах пологих схилів північної експозиції з мокрими ґрунтами
- G2.31.125. [*Pineto-*] *Fagetum dryopteridosum (austriacae)* [1] — у середніх частинах пологих схилів та на рівнинних ділянках зі свіжими та сухуватими ґрунтами
- G2.31.126. [*Pineto-Carpineto-*, *Querceto-*] *Fagetum rubosum (hirti)* [1] — ліси, що зазнали трансформації
- G2.4. Кленові ліси
- G2.41. Яворові ліси (*Acereta pseudoplatani*)
- G2.41.1. Центральноєвропейської провінції (Західного Поділля та Передкарпаття)
- G2.41.11. Яворові ліси на свіжих дерново-підзолистих ґрунтах
- G2.41.111. [*Pineto-*, *Fageto-*] *Aceretum galiosum (odorati)* [1] — на супіщаних ґрунтах
- G2.41.112. [*Pineto-*] *Aceretum rubosum (hirti)* [1] — трансформовані ліси на суглинистих ґрунтах
- G2.42. Ліси з клена гостролистого (*Acereta platanoidis*)
- G2.42.1. Східноєвропейської провінції (Лівобережного Придніпров'я і Полтавської рівнини)
- G2.42.11. На правобережжі річок з ґрунтами без ознак опідзолення
- G2.42.111. *Querceto-Aceretum caricosum (pilosae)* [8-11] — на схилах річкових долин зі свіжими багатими ґрунтами
- G2.42.112. *Tilieto-Aceretum caricosum (pilosae)* [8-11] — на схилах долин із суглинистими ґрунтами
- G2.5. Ясеневі ліси
- G2.51. Ліси з ясена високого (*Fraxineta excelsioris*)
- G2.51.1. Лісової та Лісостепової зон
- G2.51.11. Ясеневі ліси на свіжих багатих ґрунтах
- G2.51.111. [*Carpineto-*] *Fraxinetum aegopodiosum* [4-6, 8, 9] — на свіжих світло-сірих лісових суглинках вирівняних ділянок

- G2.51.112. [Carpineto-] *Fraxinetum galiosum (odorati)* [4-6, 8, 9] — на свіжих світло-сірих лісових суглинках положистих схилів
- G2.51.113. [Querceto-] *Fraxinetum alliosum (ursini)* [6] — на свіжих світло-сірих лісових суглинках днищ балок
- G2.51.114. [Querceto-] *Fraxinetum caricosum (pilosae)* [8, 9] — на схилах різної крутості з сухуватими ґрунтами
- G2.51.115. *Fraxinetum convallariosum* [8, 9] — свіжі ґрунти знижених та вирівняних ділянок
- G2.6. В'язові ліси (*Ulmus*)
- G2.61. Ліси в'яза шорсткого (*Ulmeta scabrae*)
- G2.61.1. Лісової та Лісостепової зон
- G2.61.11. В'язові ліси на свіжих та вологих ґрунтах
- G2.61.111. [Acereto-Querceto-] *Ulmum impatientosum (noli-tangere)* [1] — на вологих без застійного зволоження багатих ґрунтах підвищених та рівнинних ділянок центральних частин заплавл
- G3. Екосистеми заболочених дрібнолистяних лісів, лісових боліт та прируслових дюн
- G3.1. Вільхові ліси та болота
- G3.11. Ліси з вільхи клейкої (*Alnus glutinosa*)
- G3.11.1. Лісової та Лісостепової зон
- G3.11.11. Базифільні та нейтрофільні вільхові ліси (*Alno-Ulmion*) на вологих та сирих багатих ґрунтах у заплавах річок
- G3.11.111. [Betuleto-, Pineto-] *Alnetum urticosum (galeopsifoliae)* [1, 5, 6, 8-11] — на слабо зволужених ділянках зі слабкою диференціацією мікрорельєфу
- G3.11.112. *Alnetum rubosum (hirti)* [1] — на трансформованих (підсушених) оторфованих вологих ґрунтах з порушеним кругообігом азоту
- G3.11.113. *Alnetum rubosum (idaeae)* [1] — на осушених трансформованих ґрунтах
- G3.11.114. [Fraineto-] *Alnetum alliosum (ursini)* [1] — на зниженнях серед дубових та дубово-грабових лісів зі свіжими ґрунтами
- G3.11.115. *Alnetum impatientosum (noli-tangeris)* [6-9] — на слабкозволужених ґрунтах
- G3.11.116. *Alnetum athyriosum (filix-feminae)* [6-11] — на досить сухих ділянках зі слабко вираженим мікрорельєфом
- G3.11.117. *Alnetum matteucciosum (strutiopteris)* [8-9] — на відносно зволужених ділянках зі слабкою диференціацією мікрорельєфу, лише у східній та північно-східній частинах Лівобережного Лісостепу
- G3.11.12. Ацидофільні вільхові ліси на вологих та сирих багатих ґрунтах у заплавах річок
- G3.11.121. *Alnetum caricosum (brizoidis)* [1, 4] — на знижених ділянках серед березових лісів з мокрими ґрунтами
- G3.11.122. [Betuleto-, Pineto-] *Alnetum oxalidosum* [1] — у зниженнях серед великих соснових лісів на кислих ґрунтах
- G3.11.123. [Betuleto-, Pineto-] *Alnetum deschampsiosum* [1] — у незначних зниженнях серед соснових лісів на торф'янистих ґрунтах
- G3.12. Лісові болота з вільхи клейкої та берези пухнастої у притерасних частинах річкових заплавл
- G3.12.1. Лісової та Лісостепової зон
- G3.12.11. Вільхові болота у заплавах річок (*Alnion glutinosae*)
- G3.12.111. *Alnetum caricosum (acutiformis)* [1, 6-9] — вільхові болота знижених, найбільш обводнених ділянок притерасних частин заплавл
- G3.12.112. *Alnetum caricosum (appropinquatae)* [6, 7] — вільхові болота вирівняних, помірно обводнених частин заплавл
- G3.12.113. *Alnetum caricosum (ripariae)* [6, 8, 9] — вільхові болота по берегах заплавлних водойм притерасся на мулистоторф'янистих ґрунтах
- G3.12.114. *Alnetum caricosum (omskianaе)* [8, 9] — вільхові болота притерасних частин заплавл з досить сильним обводненням і вираженим мікрорельєфом
- G3.12.115. *Alnetum iridosum pseudacori* [5-7] — вільхові болота притерасся на ділянках з поверхневим та ґрунтовим підтопленням
- G3.12.116. *Alnetum filipendulosum (denudatae)* [4, 6] — вільхові болота рівнинних ділянок притерасної частини заплави
- G3.12.117. *Alnetum phragmitosum* [8, 9] — на значно обводнених ділянках

- G3.12.12. Пухнастоберезові долинні, рідше заплавні болота (*Betulion pubescentis*)
- G3.12.121. *Betuletum (pubescentis) molinosum* [1-4] — долинні березові болота на ґрунтах з ознаками заторфованості та незначним зволоженням
- G3.12.122. *Betuletum (pubescentis) caricosum (nigrae)* [1-4] — долинні березові болота на торф'яно-болотних ґрунтах з помірним зволоженням
- G3.12.123. *Betuletum (pubescentis) sphagnosum* [1-4] — долинні та заплавні болота перехідні до мезотрофних на ґрунтах з ознаками оглеєння та досить значним зволоженням
- G3.12.124. *Betuletum (pubescentis) deschampsiosum* [1-4] — долинні та заплавні болота на ділянках із помірним зволоженням, торф'яно-болотними ґрунтами та пасовищним використанням
- G3.12.125. *Betuletum (pubescentis) geosum (rivalis)* [1-4] — похідні від вільшняків угруповання притерасних частин заправ на ділянках з поверхневим та ґрунтовим підтопленням
- G3.2. Вербові та вербово-тополові ліси на прируслових дюнах та болота (*Salicetea purpureae*)
- G3.21. Ліси на прируслових частинах річкових заправ
- G3.21.1. Лісової та Лісостепової зон
- G3.21.11. Верби білої (*Salicion albae*)
- G3.21.111. *Salicetum (albae) calamagrostiosum (epigeioris)* [4-11] — на підвищених та рівнинних ділянках прируслових частин заправ з алювіальними ґрунтами
- G3.21.112. *Salicetum (albae) caricosum (acutae)* [4-11] — на знижених ділянках прируслових частин заправ з мулистоторф'янистими ґрунтами
- G3.21.113. *Salicetum (albae) phragmitosum (australis)* [4-11] — на знижених ділянках по берегах річок, що на тривалий час затоплюються водою
- G3.21.114. *Populeto (nigrae)-Salicetum (albae) rubosum (caesii)* [4-11] — на знижених та рівнинних ділянках по берегах річок
- G3.21.12. Тополі білої (*Populeta albae*) [4-11]
- G3.21.121. *Populetum (albae) convallariosum (majalis)* [4-11] — на рівнинних ділянках центральної частини заправ з алювіальними дерновими або дерново-підзолистими глинисто-супіщаними ґрунтами
- G3.21.122. *Populetum (albae) calamagrostidosum (epigeioris)* [4-11] — на підвищених та рівнинних ділянках прируслової та центральної частин заправи з алювіальними дерновими мулисто-піщаними ґрунтами
- G3.21.13. З осокопу (*Populeta nigrae*)
- G3.21.131. *Populetum (nigrae) calamagrostidosum (epigeioris)* [4-11] — на рівнинних ділянках прируслової частини заправ з алювіальними дерновими супіщаними ґрунтами
- G3.21.132. *Populetum (nigrae) convallariosum (majalis)* [4-11] — на рівнинних та рівнинно-знижених ділянках центральної частини заправ з алювіальними дерновими глинисто-супіщаними ґрунтами
- G3.21.133. *Populetum (nigrae) franguloso (alni) rubosum (caesii)* [4-11] — на рівнинних та рівнинно-знижених ділянках прируслової частини заправ з алювіальними дерновими мулисто-супіщаними ґрунтами
- G4. Піонерні лісо-чагарникові екосистеми
- G4.1. Піонерні ліси та чагарники мезофітного типу
- G4.11. Берези бородавчастої (*Betula verrucosa*)
- G4.11.1. Лісової зони
- G4.11.11. Ліси берези бородавчастої на дерново-підзолистих ґрунтах
- G4.11.111. *Betuletum stellariosum (holosteae)* [1] — на свіжих ґрунтах
- G4.12. Ксеро-мезофітні угруповання в'язу польового (*Ulmus campestris*)
- G4.12.1. Лісостепової зони
- G4.12.11. Угруповання в'язу польового на змитих ґрунтах схилів
- G4.12.111. *Ulmata campestris* [2, 5] — на сухих деградованих ґрунтах
- G4.13. Бузинові угруповання (*Sambucetalia racemosae*)
- G4.13.1. Лісової та Лісостепової зон
- G4.13.11. Мезо-гігрофітні угруповання нітрифікованих екотопів
- G4.13.111. *Sambucetum racemosae* [4-9] — угруповання бузини червоної в антропогенно порушених ектопах
- G4.13.112. *Sambucetum ebuli* [4-9] — угруповання бузини трав'яної на узліссях та вирубках

- G4. 13. 113. *Sambucetum nigrae* [2-11] — угруповання бузини чорної на свіжих нітрофітних ґрунтах
- G4. 14. Гемісерофітні чагарники (Rhamno-Prunetea)
- G4. 14. 1. Лісової та Лісостепової зон
- G4. 14. 1. 1. Шипшиново-глодові (*Rosa* sp., *Crataegus* sp.)
- G4. 14. 1. 2. Первинні і вторинні чагарникові угруповання (*Prunion fruticosae*), часто на узліссях
- G4. 14. 1. 2. 1. *Prunetum fruticosae* [5, 6] — на ґрунтах, збагачених карбонатами
- G4. 14. 1. 2. 2. Термофільні чагарники (*Berberidion vulgaris*) на освітлених, кам'янистих схилах, часто на узліссях угруповань *Fagetalia*
- G4. 14. 1. 2. 3. *Pruno-Ligustretum* [2-7] — на сухих крутих схилах
- G4. 14. 1. 2. 4. *Anthriscus-Coryletum* [2-7] — на досить пологих помірно сухих схилах, узліссях
- G4. 14. 1. 2. 5. *Rhamno-Cornetum sanguinei* — на пологих, помірно зволжених схилах
- G4. 14. 1. 3. Чагарникові угруповання на бідних ґрунтах, часто на узліссях угруповань *Vaccinio-Piceetea*, *Pulsatillo-Pinetea*
- G4. 14. 1. 4. *Prunetum spinosae* [2-9] — на схилах різної експозиції, по виярках, зрідка на прируслових високих валах
- G4. 2. Чагарникові екосистеми гігрозомезофітного та гігрофітного типів
- G4. 2. 1. Заплавні чагарникові болота (*Salicetalia auritae*)
- G4. 2. 1. 1. Лісової та Лісостепової зон
- G4. 2. 1. 1. 1. Вербові болота притерасних частин заплав (*Salicion cinereae*)
- G4. 2. 1. 1. 1. 1. *Saliceta cinereae* [4-9] — знижені та рівнинно-знижені ділянки притерасся з торф'янистими ґрунтами
- G4. 2. 1. 1. 1. 2. *Saliceta auritae* [1, 2] — у заплавах на кислих ґрунтах
- G4. 2. 1. 1. 1. 3. *Saliceta pentandrae* [4, 6] — у жолобах стоку повеневих вод, на перезволжених ґрунтах у місцях переходу борової тераси в заплаву
- G4. 2. 1. 1. 1. 4. *Betuleta humilis* [1] — на торф'янистих ґрунтах боліт
- G4. 2. 1. 1. 2. Вербові болота прируслових частин заплав (*Salicion triandrae*)
- G4. 2. 1. 1. 2. 1. *Saliceta triandrae* [4, 6, 7, 10] — знижені та рівнинні ділянки прируслової частини заплави з лучно-болотними та мулистопіщаними добре зволженими ґрунтами
- G4. 3. Чагарникові псамофітні екосистеми
- G4. 3. 1. На алювіальних наносах у заплавах річок
- G4. 3. 1. 1. Лісової та Лісостепової зон
- G4. 3. 1. 1. 1. У прирусловій частині заплави Дніпра та його приток (*Artemisio dniproicae-Salicion acutifoliae*)
- G4. 3. 1. 1. 1. 1. *Saliceta acutifoliae* [6-8] — на верхівках та схилах прируслових кучугур
- G4. 3. 1. 1. 1. 2. *Saliceta rosmarinifoliae* [6-8] — у міжкучугурних зниженнях
- G5. Насадження лісів
- G5. 1. Листяних порід
- G5. 2. Змішаних
- G5. 3. Хвойних
- G5. 3. 1. Соснових
- G5. 3. 1. 1. У межах природного ареалу
- G5. 3. 1. 1. 1. Штучні насадження *Pinus sylvestris* на дерново-підзолистих ґрунтах різного механічного складу у сухих, свіжих і вологих умовах [1-9]
- G5. 3. 1. 1. 2. Поза межами природного ареалу
- G5. 3. 1. 1. 2. 1. *Pinus nigra* у Лісостеповій зоні [2]
- G5. 3. 1. 1. 2. 2. *Pinus strobus* у Лісостеповій зоні [2]
- G5. 3. 1. 1. 2. 3. *Pinus pallasiana* в Лісостеповій зоні [2, 5]

Н. Екосистеми, розвиток яких спричинений геоморфологічними формами

- H1. Скелі та відслонення, на яких спостерігаються процеси денудації
- H1. 1. Кислі силікатні кліфи
- H1. 1. 1. Кислі силікатні кліфи рівнин (Лісової та Лісостепової зон)
- H1. 1. 1. 1. Кислі силікатні кліфи Українського кристалічного щита (Лісової та Лісостепової зон)
- H1. 1. 1. 1. 1. Обриви (*Asplenietea trichomanis*)

- N1.11.111. *Asplenio-Polypodietum* [5-7] — широкі полиці, окремі валуни з розвинутим моховим покривом в умовах високої вологості
  - N1.11.112. *Нурпо-Polypodietum* [5] — на скелях, під покривом дерев, в умовах відносно високої вологості
  - N1.11.113. *Asplenio-Cystopteridetum* [5-7] — у глибоких щілинах, нижніх частинах обривистих стінок, в місцях виходу джерел
  - N1.11.114. *Asplenietum septentrionale* [5-7] — у тріщинах відкритих добре освітлених скель південної експозиції
  - N1.11.115. *Arabidopsido-Polypodietum* [5-7] — на відкритих освітлених полицях
  - N1.11.12. Полиці (*Sedo-Scleranthetea*, *Festuco-Sedetalia*) з домінуванням сукулентів *Crassulaceae* (*Sedum*, *Sempervivum*)
    - N1.11.121. *Sempervivo ruthenici-Sedetum ruprechtii* [5, 7] — на кам'яних лобках, полицях, уступах крутістю 30-60°, де накопичуються малопотужні піщані відклади
    - N1.11.122. *Thymeto pulegioides-Sedetum sexangulare* [5, 7] — на кам'яних лобках, валунах, полицях із загальним нахилом 5-30°
    - N1.11.123. *Melico transylvanicae-Sedetum ruprechtii* [5, 7] — горизонтальні полиці, карнизи, уступи на відкритих схилах різної крутості, у тріщинах високих вертикальних стінок
  - N1.11.13. Полиці (*Sedo-Scleranthetea*, *Festuco-Sedetalia*) зі значною кількістю уламків різного розміру з домінуванням хамефітів
    - N1.11.131. *Artemisio austriacae-Teucrietum chamaedrycis* [5] — на уступах, полицях, в улоговинах на гранітній жорстві
  - N1.12. «Лоби»
    - N1.12.1. Лісової та Лісостепової зон (Українського кристалічного щита)
      - N1.12.11. Мохово-лишайникові епілітні угруповання
  - N1.2. Екосистеми лузних та ультралузних карбонатних відслонень (доломіти, крейда, вапняки, мергелі, гіпси)
    - N1.21. Лузні карбонатні відслонення крейди
      - N1.21.1. Відслонення крейди Центральноєвропейської провінції (Волино-Поділля)
        - N1.21.11. Угруповання *Asteri-Linetum* [2, 3] - на крейдуватих рендзинах, що підлягають стабільній ерозії
    - N1.22. Лузні карбонатні відслонення вапняків та гіпсів
      - N1.22.1. Тріщини (*Asplenetum trichomanes*, *Potentilletum caulescentis*)
        - N1.22.11. *Asplenion ruta-murariae* [3] — напівзатінені відслонення карбонатних порід
  - N1.22.111. Розріджені хазмофітні угруповання з участю *Asplenium ruta-muraria*
  - N1.3. Екосистеми лесових відслонень
  - N1.4. Екосистеми відслонень пісковиків та пісків
- N2. Екосистеми акумулятивного походження
  - N2.2. Делювіального типу
    - N2.21. Уламки великого розміру (>10 см діаметром)
    - N2.22. Уламки середнього розміру (щебінь 1-10 см діаметром)
    - N2.23. Відклади дрібного розміру (до 1 см діаметром)
  - N2.3. Пролувіального типу
    - N2.31. Піщані наноси
    - N2.32. Лесові відклади
- N3. Яри

I. Екосистеми антропогенного походження

- I1. Агрооекосистеми
  - I1.1. Агрооекосистеми сегетального типу, що обробляються щорічно (*Secalietea*)
    - I1.11. Агрооекосистеми зернових культур на дерново-підзолистих та сірих лісових ґрунтах (*Aperetalia*)
      - I1.11.1. Лісової та Лісостепової зон
        - I1.11.11. На дерново-підзолистих ґрунтах (*Aperion spicae-venti*)
          - I1.11.111. *Centaureo-Aperetum spicae-venti* (метлюговий агротип) [1-11] — на дерново-підзолистих глинисто-піщаних і супіщаних ґрунтах
          - I1.11.112. На чорноземах опідзолених (*Centaurion cyani*)
            - I1.11.1121. *Viola arvensis-Centauretum cyani* (волошковий агротип) [1-7] — у посівах озимих і ярих зернових культур на чорноземах опідзолених

11.11.122. *Sclerantho annui-Descurainetum sophiae* (червецево-кудрявцевий агротип) [5-7] — у посівах озимих зернових культур на чорноземах опідзолених

11.11.13. На сірих лісових і дерново-карбонатних ґрунтах (*Papaverion rhoeas*)

11.11.131. *Apero spicae-venti-Papaveretum rhoeas* (метлюгово-маковий агротип) [1-4] — на сирих лісових опідзолених ґрунтах

11.11.132. *Euphorbio replus-Chenopodietum albi* (молочаєво-лободовий агротип) [1-4, 6, 9, 11] — на дерново-карбонатних і сірих лісових ґрунтах

11.12. Агроєкосистеми зернових культур на чорноземних ґрунтах (*Secalietalia*)

11.12.1. Лісостепової зони

11.12.11. На звичайних чорноземах (*Chenopodio albi-Descurainion sophiae*).

11.12.111. *Fallopia convolvulus-Chenopodietum albi* (лутиговий агротип) [5, 7, 8] — у посівах зернових та зернобобових культур на чорноземах типових та звичайних

11.12.112. *Chenopodio albi-Descurainetum sophiae* (кудрявцево-лутиговий агротип) [5, 7, 8] — у посівах озимих та ярих зернових культур на чорноземах типових та звичайних

11.13. Агроєкосистеми просапних культур (*Polygono-Chenopodietalia*)

11.13.1. Лісової та Лісостепової зон

11.13.11. На підзолистих, сірих лісових та чорноземних ґрунтах (*Panico-Setarion*)

11.13.111. *Echinochloo-Setarietum glaucae* (плоскуховий агротип) [1-11] — на дерново-підзолистих і сірих лісових ґрунтах

11.13.112. *Amarantho retroflexi-Setarietum glaucae* (мишієвий агротип) [5, 7, 8] — на чорноземах типових і звичайних

12. Рудеральні екосистеми

12.1. Антропогенно трансформовані високотравні нітрофітні угруповання узлісь, берегів річок і рудеральних місцезростань (*Galio-Urticetea*)

12.11. Спонтанні угруповання, утворені деревними адвентивними видами рослин (*Chelidonio-Robinetalia*)

12.11.1. Лісової та Лісостепової зон

12.11.11. Угруповання з домінуванням *Robinia pseudoacacia* на глинистих мезофітних ґрунтах (*Chelidonio-Robinion*)

12.11.111. *Impatienti parviflorae-Robinetum* [6, 7, 10, 11] — на крутих схилах різної експозиції зі змитими сірими лісовими або дерново-підзолистими ґрунтами

12.11.112. *Chelidonio-Robinetum* [6, 7, 10, 11] — на порівняно пологих, добре дре-нованих схилах різної експозиції зі слабозмитими дерновими лісовими ґрунтами

12.11.12. Угруповання з домінуванням *Robinia pseudoacacia* на супіщаних сухих ґрунтах (*Balloto nigrae-Robinion*)

12.11.121. *Balloto nigrae-Robinetum* [6, 7] — на вирівняних підвищених ділянках із супіщаними ґрунтами

12.11.13. Угруповання з домінуванням *Acer negundo* (*Chelidonio-Acerion negundi*)

12.11.131. *Chelidonio-Aceretum negundi* [1-11] — формуються внаслідок антропогенної дигресії ценозів природної лісової рослинності на узліссях, уздовж лісових стежок, на ектопах із сірими лісовими досить добре зволженими ґрунтами

12.12. Угруповання, утворені високими травами зі значною участю ліан на нітрофільних ектопах уздовж водотоків (*Convolvuletalia sepium*)

12.12.1. Лісової та Лісостепової зон

12.12.11. Флювіально-рудеральні угруповання (*Convolvulion sepium*)

12.12.111. *Urtico-Calystegietum sepium* [4-7] — уздовж берегів річок та струмків

12.13. Рудеральні мезо- та нітрофільні лісові угруповання, що формуються внаслідок антропогенної трансформації лісової рослинності (*Lamio albi-Chenopodietalia boni-henrici*)

12.13.1. Лісової та Лісостепової зон

12.13.11. Рудеральні угруповання, що формуються на освітлених узліссях та галявинах із нітрифікованим субстратом (*Aegorodion podagrariae*)

12.13.111. *Urtico-Aegorodietum* [4-7] — на узбіччі доріг, узліссях, галявинах із порушеними внаслідок рекреації ґрунтами

12.13.112. *Chaerophylletum bulbosi* [6, 7] — на узліссях, вирубках, як каймове

12.13.113. *Anthriscetum sylvestris* — на узліссях, вирубках із лісовими ґрунтами або ґрунтовими агломератами, поблизу рекреаційних та господарських об'єктів у лісах та насадженнях

12.13.114. *Urtico-Heracleetum* [5-7] — на добре зволжених ектопах, уздовж невеликих водотоків

- I2.13.12. Нітрофільні угруповання, утворені одно-дворічниками, у затінених місцях (Galio-Alliarion)
- I2.13.121. Alliaro officinalis-Chaerophylletum temili [5-7] — на ущільнених внаслідок рекреації та випасання ґрунтах
- I2.13.122. Epilobio-Geranietum robertiani [4-7] — на механічно порушених ґрунтах
- I2.13.123. Torilidetum japonicae [5-7] — уздовж лісових стежок
- I2.2. Екосистеми селітебних (урбанізованих) екоотопів
- I2.21. Рудеральні угруповання, утворені дво- та багаторічними видами (Artemisietea vulgaris)
- I2.21.1. Лісової та Лісостепової зон
- I2.21.11. Угруповання високорослих мезофітів (Artemisietalia vulgaris) поблизу житла, тваринницьких ферм, смітників, звалищ
- I2.21.111. Arctietum lappae [1-11] — у надмірно нітрифікованих помірно зволужених екоотопах
- I2.21.112. Balloto nigrae-Leonuretum cardiacaе [1-11] — на ущільнених ґрунтах у місцях колишнього утримання худоби, поблизу житла і підприємств
- I2.21.113. Chenopodio-Ballotetum nigrae [1-11] — на нітрифікованих ділянках постаграрних екоотопів
- I2.21.114. Hyosciamo-Conietum [1-11] — на більш-менш зволужених нітрифікованих субстратах уздовж комунікацій
- I2.21.115. Leonuro-Arctietum [1-11] — на нещільних нітрифікованих піщаних ґрунтах
- I2.21.116. Tussilagietum farfarae [1-11] — на осипах, ґрунтових відвалах
- I2.21.117. Artemisietum vulgaris [1-11] — каймові локалітети, післяпасовищні екотопи, кладовища, вигони, смітники
- I2.21.118. Urtico dioicae-Tanacetum vulgaris [1-11] — по каймових локалітетах
- I2.21.12. Угруповання високорослих ксерофітів та мезоксерофітів (Onopordetalia acanthii)
- I2.21.121. Carduetum acanthoidis [1-11]
- I2.21.122. Onopordetum acanthii [1-11]
- I2.21.123. Xanthietum spinosi [5-9] — нітрифіковані місцезростання поблизу тваринницьких ферм, смітників
- I2.21.13. Угруповання низькорослих мезоксерофітів (Melilot-Artemisietalia absinthii)
- I2.21.131. Berteroetum incanae [1-11] — на ущільнених сухих супіщаних ґрунтах
- I2.21.132. Echio-Verbascetum [1-11] — на пухких нітрифікованих субстратах з порушеною структурою
- I2.21.133. Melilotetum albi-officinalis [1-11] — каймові нітрифіковані локалітети
- I2.21.134. Artemisietum absinthii [1-11] — на вигонах, уздовж лісосмуг та комунікацій із сухими ущільненими ґрунтами
- I2.22. Піонерні рудеральні угруповання, утворені однорічниками (Chenopodietea)
- I2.22.1. Голарктики
- I2.22.11. В антропогенних екоотопах на багатих гумусом субстратах (Sisymbrietalia)
- I2.22.111. Hordeetum murini [7-9] на піщаних та супіщаних ущільнених ґрунтах
- I2.22.112. Bromo squarrosi-Sonchusetum oleracei [4-7] — на пухких ґрунтах по краях полів та поблизу лісосмуг
- I2.22.113. Chenopodietum glauco-rubri [1-11] — на ущільнених субстратах антропогенного походження, вздовж комунікацій
- I2.22.114. Malvetum neglectae [1-11] — уздовж стежок та доріг, переважно у сільській місцевості на слабонітрифікованих ґрунтах
- I2.22.115. Asperugetum procumbentis [5-7] — на пухких, надмірно нітрифікованих субстратах
- I2.22.116. Atriplicetum tataricae [1-11] — на антропогенних субстратах різних типів, крім піщаних
- I2.22.117. Daturо-Malvetum neglectae [1-11] - на руїнах, звалищах із досить нітрифікованими ґрунтами, у затінених місцях
- I2.22.118. Sisymbrietum loeselii [1-7] — каймові локальні угруповання уздовж доріг
- I2.22.119. Artemisietum annuae [1-7] — на піщаних субстратах урбанізованих територій, уздовж залізниць

- 12.22.12. Термофільні рудерально-сегетальні угруповання сухих піщаних субстратів (*Eragrostietalia*)
- 12.22.121. *Eragrostio-Amarantheum albi* [1-11] — демутаційні угруповання на післяпосівних ділянках
- 12.22.122. *Digitario-Portulacetum* [1-11] — на механічно порушених ділянках (клумбах) на чорноземах
- 12.22.13. Угруповання терофітів на постагарних землях (*Polygono-Chenopodietalia*)
- 12.22.131. *Amarantho-Fumarietum* [1-11] — на механічно порушених ґрунтах як стадії демутаційного процесу
- 12.22.132. *Echinochloo-Setarietum* [1-11] — уздовж комунікацій
- 12.22.133. *Setario-Galinsogietum* [1-11] — каймові угруповання навколо оброблюваних угідь
- 12.22.134. *Chenopodietum albi* [1-11] — на пухких нітрифікованих ґрунтах
- 12.22.135. *Matricarietum perforatae* [1-11] — каймові угруповання на різноманітних ґрунтах із низьким рівнем нітрифікації
- 12.3. Екосистеми вирубок із бідними ґрунтами (*Epilobietea angustifolii*)
- 12.31. Чагарникові і трав'янисті угруповання вирубок у листяних та мішаних лісах
- 12.31.1. Лісової та Лісостепової зон
- 12.31.11. Поширені на вирубках у світлих широколистяних та хвойних лісах (*Carici piluliferae-Epilobion angustifolii*)
- 12.31.111. *Epilobietum angustifolii* [1-11] — на початкових етапах демутації
- 12.4. Екосистеми постагарних земель (*Agropyreteae*)
- 12.41. Рудеральні у сухих антропогенних місцевостях, які певний час оброблялися (*Agropyretalia repentis*)
- 12.41.1. Лісової та Лісостепової зон
- 12.41.11. Кореневищних злаків в ектопах з порушеною структурою ґрунту (*Convolvulo-Agropyron repentis*)
- 12.41.111. *Agropyretum repentis* [1-11] — перелogi різних елементів рельєфу
- 12.41.112. *Falcario vulgaris-Agropyretum repentis* [1-11] — сухі ділянки перелогів, по окраїнах сільгоспугідь
- 12.41.113. *Poa compressae-Tussilagietum farfarae* [1-11] — відвали, кар'єри
- 12.5. Екосистеми постпасквальних та пострекреаційних земель (*Plantaginetea majoris*)
- 12.51. З вираженим трав'яним покривом
- 12.51.1. Голарктики
- 12.51.11. *Plantaginetalia* – ектопи сухих та свіжих субстратів
- 12.51.111. *Plantago major* — на завершальних стадіях дигресії мезофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.112. *Lolium perenne* — на проміжних стадіях деградації мезофітних та гігомезофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.113. *Polygonum aviculare* [1-11] — на останніх стадіях деградації мезофітних та ксерофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.114. *Poa annua* [1-11] — на останніх стадіях дигресії мезофітних та гігомезофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.12. *Agrostietalia stoloniferae* — ектопи перезволожених субстратів
- 12.51.121. *Potentilla anserina* [1-11] — на завершальних стадіях дигресії гірофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.122. *Ranunculus repens* [1-11] — на останніх стадіях дигресії гірофітних та гігомезофітних трав'янистих угруповань
- 12.51.123. *Agrostis stolonifera* [5-11] — на проміжних стадіях дигресії гірофітних трав'янистих угруповань
- 12.52. Без вираженого трав'яного покриву (повні збої)
- 12.6. Багаторічні насадження дерев і чагарників
- 12.61. Сади, посадки винограду
- 12.62. Парки, сквери, ботанічні сади
- 12.63. Лісонасадження інтродукованих порід
- 12.64. Полезахисні смуги і лісопосадки вздовж доріг та залізниць
13. Урбоекосистеми (міста, села, промислові споруди)
- 13.1. Багатоповерхові споруди міського типу
- 13.11. З переважанням бетонних, кам'яних конструкцій, асфальту, що займають понад 75% площі

- І3.12. З переважанням бетонних, кам'яних конструкцій, асфальту, що займають понад 50% площі
- І3.13. З наявністю будівель, кам'яних конструкцій, асфальту, що займають понад 30% площі
- І3.2. Одноповерхові споруди сільського та селищного типу
  - І3.21. Що займають понад 50% площі
  - І3.22. Що займають понад 20% площі
- І4. Техногенні екосистеми
  - І4.1. Виявлені
    - І4.11. Кар'єри
    - І4.12. Торфорозробки
    - І4.13. Водні екосистеми в місцях накопичення промислових відходів
  - І4.2. Насипні
    - І4.21. Відвали
      - І4.21.1. Карбонатних порід
        - І4.21.11. Крейди
        - І4.21.12. Силікатних порід
        - І4.21.13. Піску
  - І4.3. Хвостосховища
  - І4.4. Сміттєзбірники
  - І4.5. Дамби
  - І4.6. Магістралі
    - І4.61. Залізничні
    - І4.62. Автомобільні
      - І4.62.1. Асфальтові
      - І4.62.2. Шосейні
      - І4.62.3. Ґрунтові

Висновки

Пропонована класифікація включає 7 одиниць першого рівня ієрархії, 24 одиниці — другого, 57 — третього, 85 — четвертого, 64 — п'ятого, 104 — шостого і 350 одиниць сьомого рівня. Вона є першою спробою застосування європейського підходу (EUNIS Habitat Classification) до класифікації екосистем України, потребує подальшого вдосконалення та деталізації на окремих рівнях.

1. Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій // Укр. ботан. журн. — 2003. — **60**, № 1. — С. 6—17.
2. *CORINE* biotopes w integracji danych przyrodniczych w Polsce // Inst. Ochrony Przyrody PAN. — Krakow, 1996. — 136 s.
3. Devillers P. & Devillers-Terschuren Y., Ledant Y.-P. *CORINE* biotopes mounal. Habitats of the Europea Community. Commissions of the European Communities. — Luemburg, 1991.
4. Devillers P. et Devillers-Terschuren Y., Ledant Y.-P. A classification of Palearctic habitats // Canssil of Europe, Strasbourg Nature et Environment. — 1996. — № 78.
5. Dyduch-Falnionska A., Kazmierczakowa R., Makomaska-Yuchiewioz M.I. *Ostoge przyrody w Polsce*. — Krakow: Inst. Ochrony Przyrody PAN, 1999. — 244 s.
6. Rodwell J.S., Schaminee J.H.S., Mucina L. et al. The diversity of European vegetation. An overview of phytosociological alliances and their relationships to EUNIS habitats. — Wageningen, 2002. — 168 p.
7. Sabo P. et al. Concept of the European Ecological Network – EECONET // ECNC on behalf of IUCN — The World Conservation Union, 1997 / <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/lynxhome.html>